

առաջին քրիստոնեայ թագաւորին. մանաւանդ թէ այն պատճառով, որ մի քանի դար շարունակ մեր նախնիք աղօթել են այս տաճարի յարկի տակ, մեր հայրապետները նորաբեմից քարոզել, մխիթարել, ս. Հոգւոյ շնորհներն են բաշխել իրենց հօտին: Իսկ նոցա իւրաքանչիւր բեկոր անկողոպտելի սեփականութիւնն է Մ. Աթոռի, որովհետեւ նորա հայրապետներն են այդ բոլոր շինուածքը կառուցել և սուրբ միւռնոցով նորա քարերն օծել, որովհետեւ նորա մի միաբանն է՝ նորա և հայ ժողովուրդի նպաստներով, աւերակներն ի յայտ ածել, — լինելով միանգամայն խիստ գնահատելի գիւտ և ընդարձակ հետազոտութիւնների նիւթ հնախօսական գիտութեան համար:

Կ. Վ.

ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ՌՈՒՍԼԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Սինոդի Օրենք-պրոկուլորի ամենահպատակօրէն ներկայացրած հաշիւը, ի միջի այլոց, խիստ հետաքրքրական տեղեկութիւններ է պարունակում Ռուսաստանի աղանդների մասին:

Նա ասում է. Սրբազան առաջնորդները ամէն տարուայ հաշիւներէց և աղանդաւորների հետ ունեցած խօսակցութիւններից այն եզրակացութեան են եկել, որ նոցա մեծամասնութիւնը եկեղեցւոյ ամենահասարակ ճշմարտութիւնները չգիտէ, և այդ տգիտութեան մէջ մնում են բացառապէս իրենց դեկավարների պատճառով, որոնք ոչ միայն հաւատոյ նկատմամբ վէճի բռնուել ուղղափառ հոգեւորականութեան հետ թոյլ չեն տալիս, այլ և աշխատում են տեսակցութիւնն անգամ արգելել: Այն ինչ նկատելի է, որ աղանդաւորները հետաքրքրութեամբ են նայում հոգեւորականութեան վերայ. ոմանք հեռուից

են դիտում եպիսկոպոսին, ոմանք մօտենում են և լսում նորա ասածները: Աղանդաւորներին հետ ունեցած զրոյցները միայն այն են ապացուցանում, որ նորա լսում են և տեսնում բոլորովին ուրիշ բան, քան կարող էին ենթադրել. ուղղափառ եպիսկոպոսի մէջ նորա չարութիւն չեն տեսնում, և ոչ էլ նորանից նզովքներ լսում: Մի քանիսը նոյն իսկ համարձակութիւն են ունենում տաճար մտնելու և եպիսկոպոսի կատարած պաշտօնը տեսնելու: Նորա այստեղ կանոնաւոր երգեցողութիւն են լսում՝ այն հին երգեցողութիւնը, որին ընտելացել են, բայց այն տարբերութեամբ, որ այստեղ լսածն աւելի ակորժալուր է և հաճելի: Պերմի թեմակալ առաջնորդը առիթ է ունենում մի քանի աղանդաւորնակ տեղերով անցկենալու. ամէն տեղ էլ աղանդաւորները ընդառաջ են դնացել և խոնարհութեամբ ողջունել, թէ և առաջնորդի մօտեցած ժամանակ օրհնութիւնն առնելու չեն դնացել: Մի դիւղում ճանապարհին աղանդաւորները սեղան են դնում, որի վերայ պատրաստ կային հաց և մեղր. խնդրում են առաջնորդին, որ ճաշակէ, այն ինչ իրենք հեռու կանգնած դիտում են: Երբ առաջնորդը հարցնում է, թէ ինչպէս է, որ նորա իւր հետ աղօթակից լինելու ցանկութիւն չունենալով հանդերձ իրենց հացն են առաջարկում, արդեօք ղեկավարներից կշտամբուելու երկիւղը չէ՞ ստիպում նոցա հեռու կենալ, — աղանդաւորների մեծամասնութիւնը լուռ է, երեւի վախենում է խօսակցութեան բռնուել, ուրիշները վախճլիւքով պատասխանում են, որ իրենք տգէտ են, և մեղքը իրենց ծերունիների վերայ են ձգում:

— Церк. Вѣстникъ-ի մէջ «Հիւանդ հարց» վերնագրով մի յօդուածում հետեւեալ խորհրդածութիւններն ենք կարդում: Եկեղեցական — ծխական կեանքի մէջ ամենայն իրաւունքով հիւանդ կարելի է անուանել այն հարցը, թէ ինչ ձեւականութիւններ և նախազգուշութիւններ են հարկաւոր նախ քան պսակը: Եկեղեցու ամէն մի անդամի, մանաւանդ քահանայի համար, որից կախուած է պսակելու կամ չպսակելու վերջնական վճիռը՝ պարզ է օրէնքի պահանջը — «նախ քան պսակը նկատողութեան առնել բոլոր ձեւականութիւնները և նախազգուշութիւնները»: Սակայն ամէն մի քահանայ դիտէ, թէ ինչպէս դժուար է գործնականութեան մէջ այդ պահանջը միշտ կատարել: Երբ քահանան կամենում է օրէնքի այդ պահանջը խստութեամբ կատարել, պսակուողներն անբաւական են մնում, երբեմն էլ վիրաւորական կասկածանքով վերաբերում դէպի նորա բարեմտութիւնը: Բայց դժբաղդաբար այս պահանջի կարեւորութիւնը չեն հասկանում յաճախ իրենք պահանջողները, և քանի օրէնքը որոշ

սահմաններ այս նկատմամբ չի գծել, թիւրիմացութիւններ և անախորժութիւններ անպակաս կլինեն:

— „Гражданинъ“ լրագրում մի գիւղական քահանայ նամակ է տպել, ուր ցոյց է տալիս, թէ ինչու հոգեւորականութիւնը չի կարողանում ազդեցութիւն ունենալ գիւղացիների վերայ: Շատերն ասում են, թէ հոգեւորականութեան գործունէութեանը արգելք է լինում նորա նիւթապէս անապահով վիճակը, որը կախուած է ծխականներից: Քահանան առարկում է, որ գիւղական հոգեւորականութիւնը անգործ չէ. եկեղեցական պաշտամունքներից դուրս նա քարոզում է ժողովրդեան եկեղեցում, դուրսը իւր ծխականների հետ զրոյցներ է անում և ընդհանրապէս եռանդուն կերպով տանում է թէ եկեղեցական և թէ դպրոցական գործերը: Այսու հանդերձ նա չի ազդում գիւղացիների հասարակական և մասնաւոր կեանքի վերայ, և այս բանի մէջ նիւթական կողմը նշանակութիւն չունի: Պատճառը նա բացատրում է մի խելքը գլխին գիւղացու բերանով: Այդ գիւղացին եղել է վեց տարի շարունակ տանուտէր, եղել է ձայնաւոր, երգուեալ, մասնակցել է դաւառական ժողովներին, նստել և վեր է կացել ամէն կարգի և աստիճանի մարդկանց հետ՝ սկսած նահանգապետից. ամէն տեղ, ուր խօսակցութիւն է եղել քահանայի և ծխի մասին՝ նա միշտ լսել է այս խօսքերը. «ա՛խ այդ քահանաները, քահանաները. նոքա միայն գիտեն քաշել մեռնողից էլ, կենդանի մարդուց էլ. ոչինչ չեն անում, միայն ժողովրդին են խաբում, ձրիակերներ են և խաբեւաներ. չպէտք է լսել նոցա»: Այժմ մասնաւանդ հանդէս են եկել ուսեալները և նոյնն են քարոզում, ինչ որ ստորին պաշտօնեաները. նորա կամքը յայտնողներ, և գիւղացին չգիտէ՝ որին լսել և որին հաւատալ: Քահանայի այն հարցին թէ՛ ո՛ւմ պէտք է հաւատալ, նախկին տանուտէրը պատասխանում է. Գուք, քահանաներդ, Աստուծոյ պաշտօնեաներ էք, և ինչ վերաբերում է Աստուծոյ, մենք ձեզ ենք լսում և հաւատում. քահանաների գործը եկեղեցումն է. խել ինչ վերաբերում է աշխարհայինն՝ մենք պէտք է մեր իշխանութեան հնազանդենք. Գուք ինքներդ ասում էք. «Տուէք Աստուծունը Աստուծոյ և կայսրինը կայսեր»: — Այս առթիւ „Церк. Вѣст.“ նկատում է, որ ինչ էլ լինի՝ գործի ամբողջ պատասխանատուութիւնը դարձեալ ընկնում է ժողովրդեան առաջնորդողների վերայ, որոնք միայն կարող են ժողովրդի բարոյականութեան, առաքինութեան չափը որոշել և այս մասին հաշիւ տալ: Յանկալի դրութիւն կստեղծուէր անշուշտ այն ժամանակ միայն, երբ յիշեալ աստիճանաւորները և

գիւղացի կալուածատէրերը, հասարակ գիւղացիների առաջ քահանաներին «խարերայ և ձրիակեր» տիադոսներով պատուելու լիովարէն՝ ձեռք ձեռքի տային հոգևորականութեան հետ և գործանէին:

Նոյն խնդրի մասին „Миссионерское Обзорѣніе“ հանդիսի առաջին դրբում քահանայ Ա. Սմբեագինը տպել է Լ. Տօլստոյի հետ ունեցած իւր խօսակցութիւնը: Երբ Տօլստոյը հետաքրքրուում է իմանալու, թէ ինչն է արդեւում արդեօք ուսւ քահանաներին լինել աշխարհի լոյս, երկրի աղ, աւետարանական ճշմարիտ հովիւներ,—քահանան պատասխանում է.

Այդ մասին խօսելը հեռու կտանէ, քանի որ այստեղ շատ պատճառներ կան. գլխաւոր պատճառն այն է, որ մեր ձեռքերը և ոտքերը մեր ապահովութեան խնդրով կապուած են: որ մենք տանում ենք նիւթականի տանջանքը, ծխականների ատելութիւնը, որ ընտանեկան պարտաւորութիւններ կան՝ կին, երեխաներ, որոնց հարկաւոր է դպրոցներում կրթել. այս պարտականութիւնը հարկադրում է մեզ աւելի ապրուստի միջոցների ետևից ընկնել, քան թէ հօտի մասին մտածել, և մենք ահամայ դառնում ենք նոյն աշխարհային մարդիկը, որպիսիք են և մեր ծխականները: Առօրեայ կարիքները, հոգսը, մեզ հովիւներն զրկում է իսկական քրիստոնեայի բարի տրամադրութիւնից: Քրիստոսի ճշմարիտ հեռեողը ճշտութեամբ պէտք է նորա ամբողջ վարդապետութիւնը կատարէ. բայց մենք ինչպէս ենք կատարում նորա հենց միայն այս պատուէրը. «Որում խընդրէ ի քէն՝ տուր, և որ կամի փոխ առնուլ ի քէն՝ մի՛ դարձուցաներ դերեսս». «Եւ որ կամիցի որ դատել և առնուլ զշապիկս քո, թո՛ղ ի նա և զբաճկոն քո»: Անհրաժեշտ է, որ նախ հոգևորականութիւնն աշխատէ գործով ցոյց տալ, թէ ինչպէս պէտք է կատարել Քրիստոսի պատուիրանները, իսկ սորա համար հարկաւոր է որոշեալ չափով ապահովել հոգևորականութեան, և ոչ թէպ ահանջել, որ նա բաւականանայ մութացկանի մի պատառ հացով: Հակառակ դէպքում՝ ազատել նորան ընտանեկան կապերից, քահանայութեան և սարկաւազութեան տեղերը տալով առաւելապէս ամուրի և այրի մարդկանց, ի հարկէ երբ արժանի լինեն ստանձնած պաշտօնին: Իսկ դր. Տօլստոյի այն հարցին, թէ ինչու կուսակրօններն էլ հարկաւոր ազդեցութիւնը չեն գործում ժողովրդի վերայ, թէև ընտանիք էլ չունին և ապահոված էլ են, քահանան ասում է. «Այդտեղ կրկին շատ պատճառներ կան. կարելի է ասել, որ նորա աշխարհային կեանքից կտրուած են, գոյութեան համար մղած կռիւը չեն տեսնում: Մեղանում յաճախ կրօնաւոր են դառնում այնպիսի

մարդիկ, որոնք հանգիստ և անդորր կեանք են որոնում, որոնք ուզում են իրենց փրկութեան ճանապարհը հեշտացնել, դնել իրենց այնպիսի վիճակի մէջ, որ մեղանշելու քիչ առիթներ ունենան: Իմ կարծիքով վանական կեանքը նախապատրաստութիւն պէտք է լինէր՝ մարդկանց ծառայելու համար: Թող միայնակեացները վանքերը քաշուեն, միայնութեան մէջ ժողովեն իրենց հոգեւոր ոյժերը և զարգացնեն, ապա դուրս գան աշխարհ և ծխական քահանաների ու սարկաւազների տեղերը բռնեն, որպէս զի, ընտանեկան կապերից ազատ լինելով, իրապէս բոլորին ցոյց տան, թէ կարելի է ըստ Աւետարանի կեանք ունենալ: Կալ վանքերից կարող են լաւ հովիւներ դուրս գալ, այն ինչ ներկայ հանդամանքներում մեր վանքերը հանգիստ և հայեցողական կեանք որոնող մարդկանց ապաստարան են: Կեանքի ներկայ պայմաններում մեր կուսակրօններն էլ չեն կարող ժողովրդին մեծ օգուտ բերել:

— Ռուսաց եկեղեցին յանձին Կիւելի մետրապոլիտ սրբազան Թէօֆնիստի մեծ կորուստ ունեցաւ յունուարի 22-ին, երբ նա իւր մահկանացուն կնքեց Պետերբուրգում, ուր եկել է Ս. Սինոդի նիստերին մասնակցելու: Սրբազան Թէօֆնիստը ծնուել է 1829 թ.-ին. նորա աշխարհային անունն եղել է Նազոր Իվանովիչ Լեբեդեւ: Նա եղել է առաջնորդ Աստրախանում, Պոդոլսկում, Վլադիմիրսկում, Նովոօբոլում, իսկ 1900 թուին նշանակուեց Կիւելի մետրապոլիտ: Հանգուցեալի տեղն այժմ Բարձրագոյն հրամանով Կիւելի մետրապոլիտ է նշանակուած Խարկովի արքեպիսկոպոս Սրբ. Ֆլաւիանը, որ առաջ էկզարխ էր Վրաստանում:

ԿԼԹՈՒԽ ԵԿԵՂԵՑԻ

„НОВОСТИ“ լրագրի Հռովմի թղթակիցը ներկայումս Վատիկանում խօսակցութեան և մտահոգութեան նիւթ կաղմող մի անձնաւորութեան մասին է խօսում, որին, տիրող կարծիքների համաձայն, վիճակուած է մօտիկ ապագայում գլխաւոր դերը խաղալ. այդ կարդինալ Կապելշէլեստրօն է, որ նորերս ստացաւ՝ Պարօկիի կարդինալի մահից յետոյ թափուր մնացած, եկեղեցու փոխ-կանցլերի պաշտօնը: Եկեղեցու փոխ-կանցլերի պաշտօնը ինքն ըստ ինքեան վերցրած մի անուանական բան է, սակայն կոնկրաւի օրերում իւր նշանակութիւնը կուեննայ: Կարդինալ Կապելշէլեստրօն նշանաւոր տոհմից է և ծնուել է Նէապոլ քաղաքում: Նա իւր ամբողջ կեանքը անց է կացրել գրական աշխատանքներով: Մի քանի տարի շարունակ նա Մարդա-